MOLĖTŲ ŠVIETIMO CENTRAS

MOLĖTŲ RAJONO MOKYTOJŲ METODINĖ KONFERENCIJA

„PAMOKOS KOKYBĖ: KAIP SIEKIAME“

Molėtų pedagoginės psichologinės tarnybos vyr. specialioji pedagogė

EDITA ROŽĖNIENĖ

SĖKMINGI UGDYMO(SI) BŪDAI MOKYMOSI SUNKUMUS PATIRIANČIAM MOKINIUI

Žodinis pranešimas

Molėtai

2013

SĖKMINGI UGDYMO(SI) BŪDAI MOKYMOSI SUNKUMUS PATIRIANČIAM MOKINIUI

Įvadas

Vienas iš geros pamokos požymių – tinkamai parinkti ugdymo būdai, kurie užtikrintų kokybišką mokinių išmokimą. Ugdant mokinius, labai svarbu taikyti įvairius metodus. Tai skatina abiejų galvos smegenų pusrutulių vystymąsi.

Mokymo(si) metodų pritaikymas teigiamai lemia ne tik pamokos kokybę, bet ir mokinių emocinę savijautą, sužadina jų susidomėjimą. SUP turintys vaikai dar ikimokykliniame amžiuje ima suprasti, kad kai kurie dalykai jiems nesiseka. Jie išmoksta sakyti: „Aš nemoku“, „Man neišeina“. Tad mokykloje ypač svarbu išlaisvinti SUP mokinius iš „išmokto bejėgiškumo“ komplekso. Pajutę sėkmę, mokiniai ima siekti vis daugiau – didėja mokymosi motyvacija. Kiekvienas mokinys jaučiasi esąs pripažįstamas.

Mokytojai, mokydami visus mokinius vienodais būdais, gali pastebėti, kad ne visi mokiniai vienodai įsisavina mokomąją medžiagą. Ugdymo(si) būdai gali būti parenkami pagal mokytojo mokymo stilių, mokinių mokymosi stilių, naudojami tradiciniai ar aktyvaus mokymo(si) metodai.

Labai svarbu žinoti, kaip tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius, kaip „apeiti“ mokymosi sunkumus, kaip suteikti mokiniui galimybę pajusti sėkmę. Mokymosi sunkumai gali būti kompensuojami tik žinant sėkmingiausius mokymo būdus, „apeinančius“ kiekvieną sutrikimą. Tiesa, ugdymo(si) metodų parinkimas, atliepiant mokinio poreikius, yra vienas iš mokymosi motyvacijos skatinimo būdų.

Kai mokytojas optimaliai parenka mokiniams mokymosi būdus, jie gali sėkmingai padėti mokytis vieni kitiems grupinio darbo metu – pasidalinti bendro darbo etapais atlikdami kiekvienam asmeniškai sėkmingesnes veiklas (kas perkaito ir sukonspektuoja medžiagą, kas pavaizduoja grafiškai, kas pristato bendrąjį grupės darbą ir pan.).

Tikslas: Sugrupuoti efektyviausius ugdymo(si) metodus, pritaikant pagal specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių sutrikimų grupes.

Uždaviniai:

1. Sudaryti rinkinius ugdymo(si) metodų, tinkančių dėmesio sutrikimą turintiems mokiniams;
2. Sudaryti rinkinius ugdymo(si) metodų, tinkančių kalbos sutrikimų turintiems mokiniams;
3. Sudaryti rinkinius ugdymo(si) metodų, tinkančių matematikos sutrikimą turintiems mokiniams;
4. Sudaryti rinkinius ugdymo(si) metodų, tinkančių skaitymo ir rašymo sutrikimą turintiems mokiniams.
5. Sudaryti derinį ugdymo(si) metodų, tinkančių bendruosius mokymosi sutrikimus turintiems mokiniams.

Aktualumas – mokytojams, susipažinusiems su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio mokinio vertinimo išvadomis, sunku parinkti efektyviausius ugdymo būdus. 2011 m. liepos 13 d. įsigaliojusi „Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarka“ pakeitė per daugelį metų nusistovėjusią specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokinių klasifikaciją. Kol kas neteko rasti naujų rekomendacijų mokytojams, kaip ugdyti SUP mokinius, pritaikant ugdymo būdus pagal mokymosi sutrikimus.

Pedagoginė idėja – padėti mokytojams parinkti sėkmingiausius mokymosi būdus mokiniams, turintiems mokymosi problemų.

Pranešimo turinys

Siekiant efektyviai mokyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, pirmiausia reikia susipažinti su kiekvieno iš jų ypatumais (gebėjimais ir sunkumais) ir pagal tai pritaikyti tam tikrus ugdymo būdus, kad, pasitelkus stipriąsias mokinio savybes, sutrikimai būtų „apeinami“ (kompensuojami) ir netrukdytų mokytis.

SUP mokinių mokymosi sunkumų pobūdis ir pagalba

SUTRIKIMAS	Mokymosi sunkumų pobūdis	Mokymosi sunkumų „apėjimo“ būdai
Dėmesio sutrikimas	-lėtesnė dėmesio koncentracija, -trumpalaikė dėmesio koncentracija, -sunku vienu metu atlikti keletą veiklų (pvz.: skaityti, žymėti, nurašyti), -lėtesnis mąstymo tempas	-laiko pratęsimas, -užduoties trumpinimas, -sėdėjimo vieta (mokinio veiklos kontrolei palaikyti), - dėstymo/ užduočių pateikimas etapais
Kalbos sutrikimas	-sunku mintis reikšti žodžiais, -sunku suprasti rečiau vartojamus terminus, -sunku suprasti sudėtingos struktūros teiginius ar klausimus, -sunku suprasti perskaitytą tekstą	-pagalba mokiniui reiškiant mintis žodžiais, -supaprastinama mokytojo kalba, -rėmimasis vaizdumu, -rečiau vartojamų žodžių prasmių išaiškinimas
Specifinis mokymosi (matematikos) sutrikimas	-sunku suvokti figūras, grafikus, schemas, -sunku įsiminti sprendimo būdus, -sunku suplanuoti uždavinio sprendimo eigą, -sunku suvokti skaičių sandarą	-rėmimasis žodiniu paaiškinimu, -vaizdumo „įgarsinimas“, - natūralių daiktų, modelių, muliažų naudojimas
Specifinis mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimas *Pastaba: į šią grupę neįeina mokiniai, kurie rašydami tik painioja akustikai panašius garsus žyminčias raides ar grafiškai panašias raides.*	-sunku rašyti diktuojamą, kuriamą tekstą, -sunku skaityti, -sunku suprasti perskaitytą tekstą, -sunku perskaityti žemėlapių, schemų užrašus	-skaitovo ir/ar konspektuotojo pagalba, -garsinių įrašų (tekstų, namų darbų) naudojimas, - skaitomo teksto / rašymo trumpinimas, -didesnis šriftas, -rašto darbo **turinio** vertinimas (atlaidžiau vertinant rašybą, skyrybą, rašyseną) -žodinis atsakinėjimas, -rašymas kompiuteriu.

Dažniausiai mokiniai **turi keletą** sutrikimų. Pvz.: „Kompleksinis sutrikimas: specifiniai mokymosi (**skaitymo, rašymo**) sutrikimai. **Dėmesio** sutrikimas.“ Tuomet mokytojui reikia derinti siūlomus metodus.

Mokiniai, kuriems nustatyti **bendrieji** mokymosi sutrikimai, yra būdingi dėmesio, kalbos, mokymosi sutrikimų deriniai. Dažniausiai mokiniams yra būdingi visi sutrikimai. Tik kai kurie mokiniai turi pakankamai išlavėjusią kalbą ar dėmesį. Pritaikant ugdymo būdus šiems mokiniams, orientuojamasi į psichologo, logopedo ir specialiojo pedagogo įvertinimo aprašymus ir rekomendacijas. Mokytojas, pateikdamas patenkinamo pasiekimų lygio užduotis, derina ugdymo(si) būdus.

Ugdymo(si) būdai pagal išmokimo pobūdį

	Dėmesio sutrikimas	**Kalbos sutrikimas**	**Matematikos sutrikimas**	**Skaitymo, rašymo sutrikimas**
Asociacijomis paremtas išmokimas	Žaibo kortelės (1) Poema su piešiniu Metaforos (2) Ritmo ir rimo kūrimas	Žaibo kortelės(1) Juokingi lipdukai	Džinglai (šaukiniai), skanduotės Kartojimas – garso įrašai Muzika Žodinės viktorinos Sukurti poemą Išdainuoti Sukurti metaforas (2) Naudoti savo balsą (pašnibždomis)	Repas su judesiu Pasveikinimai Darbas su instrumentais Sukurti dainą, muziką Žaidimai Metaforos su judesiu Juokingi lipdukai Įrašai
Išmokimas, paremtas prisiminimais, išgyventais įvykiais	Sėdėjimo vieta Lipdukų/ skelbimų lenta Ekskursijos Spalvotas popierius Svečiai pamokoje	Lipdukų/ skelbimų lenta Ekskursijos su praktinėmis užduotimis Spalvotas popierius Gaubliai Atsinešti pavyzdžių, artefaktų (3)	Garsai Ekskursijos su diskusijomis Muzika Mokinio kelionės klasėje, jam pačiam aptariant kiekvieną paveikslą, skelbimą, grafiką Svečiai pamokoje Žodžių sienos	Svečiai pamokoje Ekskursijos su užduotimis Persodinti pamokos metu Sėdėjimo vieta Vaidinimai Naudoti spalvotą popierių Atsinešti pavyzdžių, artefaktų (3)
Išmokimas, paremtas jausmų, emocinių būsenų įsiminimu	Piešimas Trumpų istorijų rašymas Paveikslai Lipnūs lapeliai Skelbimų lentos Geras apšvietimas Vaizduotės, jausmų pasitelkimas (5) Mankštelės	Piešimas Paveikslai Lipnūs lapeliai Geras apšvietimas Šarados- pavaizduoti ir atspėti (pvz.: tirpstančių ledų pavaizdavimas) Kinestetinė vizualizacija (4) Gyvūnėliai klasėje	Istorijų pasakojimas Vaidinimas Vaizduotės, jausmų pasitelkimas (5) Muzika Interviu Juokelių kūrimas ir pasakojimas Istorijų pasakojimas Grojimas	Vaidinimai Debatai Šarados - pavaizduoti ir atspėti Įrašai Kinestetinė vizualizacija (4) Mankštelės Gyvūnėliai klasėje Vaizduotės, jausmų pasitelkimas (5)
Automatizuotas (procedūrinis) išmokimas	Pažingsniniai (nuoseklūs) piešiniai ir aprašymai Analogiškas pavyzdys Temų dalijimas į logiškus vienetus Užduotys su tarpiniais atsakymais (7)	Pažingsniniai (nuoseklūs) piešiniai Analogiškas pavyzdys Demonstracija Eksperimentai Laboratorinis darbas Kompiuterinės treniruotės Žaidimų kūrimas Šarados-vaidinimai	Kalbėjimas apie tai (Žodinis vaizdumo įgarsinimas) Grupės lyderis Žodinis kartojimas Matavimas su kūno dalimis	Demonstracija Analogiškas pavyzdys Eksperimentai Manipuliacija Garso įrašai Laboratorinis darbas Kompiuterinės treniruotės Žaidimų kūrimas Šarados
Bendrųjų žinių susiformavimas	Minčių žemėlapis Antraštės Darbas prie lentos Klausinėjimo metodas (6) Knygos Piešimas Grafikų braižymas Minčių piešiniai Sutrumpinimas, užrašų darymas Praktika (8), namų darbai Multisensorinė patirtis (9) Laiko juostos Stalo žaidimai ir dėlionės	Minčių žemėlapis Antraštės Darbas prie lentos Piešimas Grafikų braižymas Minčių piešiniai Sutrumpinimas, užrašų darymas Praktika, namų darbai Laiko juostos Stalo žaidimai ir dėlionės Šarados -vaidinimai Spalviniai „sutinku“ / „nesutinku“ ženklai	Diskusijos Klausinėjimo metodas (6) Grupių diskusijos Interviu Žodiniai pristatymai Konferencija Radiopokalbių šou Žodinės interpretacijos, pamąstymai Istorijos telefonu Pritaikyti TV žaidimai Lobio ieškojimas (10)	Garso įrašai su informacija Skaitymas garsiai Įrašytos knygos Klausinėjimo metodas (6) Darbas prie lentos Pritaikyti TV žaidimai Informacijos pateikimas skirtinguose klasės kampuose Spalviniai „sutinku“ / „nesutinku“ ženklai Skonio ir uoslės įjungimas Šarados Drama Vaidinimai

Ugdymo(si) būdai pagal pamokos turinio, aplinkos, proceso, produkto pritaikymą

	Dėmesio sutrikimas	**Kalbos sutrikimas**	**Matematikos sutrikimas**	**Skaitymo, rašymo sutrikimas**
Turinys	Tekstai palyginimui Papildomas skaitymas Įvairūs žodžių sąrašai „Pagerinti“ užrašai (11)	Gaublys Artefaktai (3) Ekskursijos „Pagerinti“ užrašai (11)	Artefaktai (3) Ekskursijos Svečiai „Pagerinti“ užrašai (11)	Įrašytos knygos Skaitymas garsiai Artefaktai (3) „Pagerinti“ užrašai (11)
Aplinka	Paveikslai Lipnūs lapeliai Skelbimų lentos Geras apšvietimas Vieta pasivaikščiojimui	Paveikslai Lipnūs lapeliai Geras apšvietimas Kalbos supaprastinimas	Muzika Humoras Diskusijos	Sėdimos vietos keitimas Komfortiškas sėdėjimas Tinkama temperatūra
Procesas	Lipnūs lapeliai Video Žemėlapiai (supaprastinti, parinkti) Grafikai Trumpas tekstas	Lipnūs lapeliai Video Žemėlapiai Grafikai Mokymosi centrai (12)	Grupinės diskusijos Žodiniai pristatymai Interviu	Vaidinimai Mokymosi centrai (12) Multisensorinė patirtis (9)
Produktas	Straipsnis Trumpos istorijos Esė Komiksų knygelės Iškarpų albumai/ koliažai	Iškarpų albumai/ koliažai Skulptūra Pantomima Eksperimentavimas	Knygų pristatymai Kalbos Žodiniai tekstai Reklamos Asmeninis bendravimas	Drama Skulptūra Pantomima Dalyvavimas Eksperimentavimas

Kai kurių ugdymo(si) būdų paaiškinimai, pavyzdžiai:

(1) Žaibo kortelės: dvipusės kortelės, pvz.: užsienio kalbos žodis su paveikslėliu, daugybos lentelės veiksmas su atsakymu, gramatinė taisyklė su pavyzdžiu.

(2) Metaforos:
pvz.: Elektra – tai lyg žarna tekantis vanduo.
Mūsų DNR – lyg mūsų kūno surinkimo instrukcija.

(3) Artefaktai yra **stebėjimo rezultatas**, kuris matomas (ar kitaip aptinkamas) ne dėl stebimo objekto, bet dėl stebėjimo technikos, naudotų statistinių metodų, objekto paruošimo stebėjimui ir kitų panašių ypatybių.
Tai yra IKT ir kitos priemonės, kurių pagalba vaikai tyrinėja aplinką.

(4) Kinestetinė vizualizacija – įsivaizdavimas, kaip atliekamas judesys ar veiksmas.

(5) Užduotys, kurias atliekant reikia apsitelkti vaizduotę:
- Kaip jaustumėtės būdamas vienuoliu?
- Įsivaizduokite, kad esate vandens molekulė įkaitintoje keptuvėje.
- Kas atsitiktų, jei?.

Užduotys, sužadinančios jausmus:
- Kaip manai, kas tave labiausiai erzintų, jeigu būtum neįgalus ir važinėtum neįgaliojo vežimėliu?
- Koks jausmas būti neturtingam XIX a. ketvirtojo dešimtmečio Londone? Kaip manai, kokius jaustum kvapus ir skonius? Kas tave labiausiai jaudintų?
- Koks pirmasis rūpestis kiltų klientui, ką tik įsiregistravusiam tavo viešbutyje?

(6) Reikalavimai **klausinėjimo metodui:**
1. Pateikite tokius klausimus, į kuriuos mokiniai pajėgia atsakyti.

2. Suteikite mokiniams laiko pagalvoti, pvz., klausimą skirdami mokinių porai.
3. Pasitelkite kūno kalbą (pagaukite žvilgsnį, nusišypsokite, pakelkite antakius, linkčiokite ir t.t.) skatindamas atsakymą.
4. Pagirkite ar kitaip pripažinkite teisingą atsakymą.
5. Neišjuokite mokinių atsakymų.
6. Jei nesulaukiate jokio atsakymo, užduokite paprastesnį klausimą, kurio atsakymas pasufleruos atsakymą į pirmą klausimą.
7. Jūsų klausimai turi būti trumpi ir aiškūs, paprastai suformuluojami.
8. Klauskite ne tik apie faktus.
9. Klausimus paskirstykite visai klasei.
10. Dėstydamas pamoką, žodžiu paklauskite, tarkim, dukart per minutę.

(7) Užduotys su tarpiniais atsiskaitymais leidžia mokiniams matyti užduoties atlikimo teisingumą:

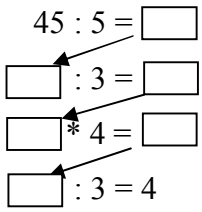

(8) Praktika:
Etapai: 1) Mokytojas demonstruoja praktinį, intelektinį ar socialinį įgūdį,
2) Mokiniai bando padaryti tą patį,
3) Mokiniai vertina tiek savo, tiek kitų darbą ir taikytus metodus,
4) Nusprendžiama, kaip patobulinti savo įgūdžius.

(9) Multisensorinė (daugiajuslė) patirtis – užduoties atlikimas, pasitelkiant kiek įmanoma daugiau pojūčių: regą, klausą, uoslę, lytėjimą, judesį, ritmą, melodiją ir t. t.
Naudojama ekskursijų, tikslinių kelionių, darbuotojų stebėjimo ir k.t. metu.

(10) Lobio ieškojimas
Informacijos ieškojimas, siekiant grupių lenktyniavimo:
Pvz.: „Laikraštyje raskite kuo daugiau procentinio skaičiavimo pavyzdžių.“
Pvz.: „Laikraštyje raskite kuo daugiau sudėtinių prijungiamųjų sakinių.“

(11) „Pagerinti“ užrašai – santraukos, apibūdinančios pamokos turinį, išdalijamos iš anksto. Geriausia, jeigu jos išreikštos vizualiai, pavyzdžiui, pavaizduotos kaip „minčių žemėlapis“.

(12) Mokymosi centrai - klasėje išskirtos zonos, skirtos atlikti tam tikrai veiklai; ten yra sukaupti reikalingos atraminės medžiagos ar priemonių rinkiniai.

Išvados, rekomendacijos

1. Sėkmingiausi ugdymo(si) būdai dėmesio sutrikimą turintiems mokiniams:

Pažingsniniai piešiniai, sėdėjimo vieta, geras apšvietimas, tarpiniai atsiskaitymai, minčių žemėlapis, „Pagerinti“ užrašai, lipdukų / skelbimų lenta, iškarpų albumai / koliažai, darbas prie lentos, multisensorinė patirtis, tyrimai, ekskursijos.

2. Sėkmingiausi ugdymo(si) būdai kalbos sutrikimų turintiems mokiniams:

Lipdukų / skelbimų lenta, kalbos supaprastinamas, analogiškas pavyzdys, demonstracija, gaubliai, žemėlapiai, piešimas, braižymas, minčių žemėlapiai, video, ekskursijos su praktinėmis užduotimis, eksperimentai, pantomima, šarados – vaidinimai.

3. Sėkmingiausi ugdymo(si) būdai matematikos sutrikimą turintiems mokiniams:

Žodinis paaiškinimas, žodinis vaizdumo įgarsinimas, „Pagerinti“ užrašai, žodinės viktorinos, diskusijos, ekskursijos su diskusijomis, svečiai pamokoje, vaizduotės bei jausmų pasitelkimas, pritaikyti TV žaidimai.

4. Sėkmingiausi ugdymo(si) būdai skaitymo ir rašymo sutrikimą turintiems mokiniams:

Skaitovo / konspektuotojo pagalba, įrašai, ekskursijos, eksperimentai, vaidinimai, gaubliai, multisensorinė patirtis, pritaikyti TV žaidimai, vieta pasivaikščiojimui, komfortiškas sėdėjimas.

5. Sėkmingiausi ugdymo(si) būdai bendruosius mokymosi sutrikimus turintiems mokiniams:

Sėdėjimo vieta, supaprastinta kalba, skaitovo / konspektuotojo pagalba, temų dalijimas į logiškus vienetus, pažingsniniai piešiniai, minčių žemėlapis, ekskursijos su praktinėmis užduotimis, multisensorinė patirtis, analogiškas pavyzdys, video bei garso įrašai, piešimas, braižymas, vaizduotės bei jausmų pasitelkimas.

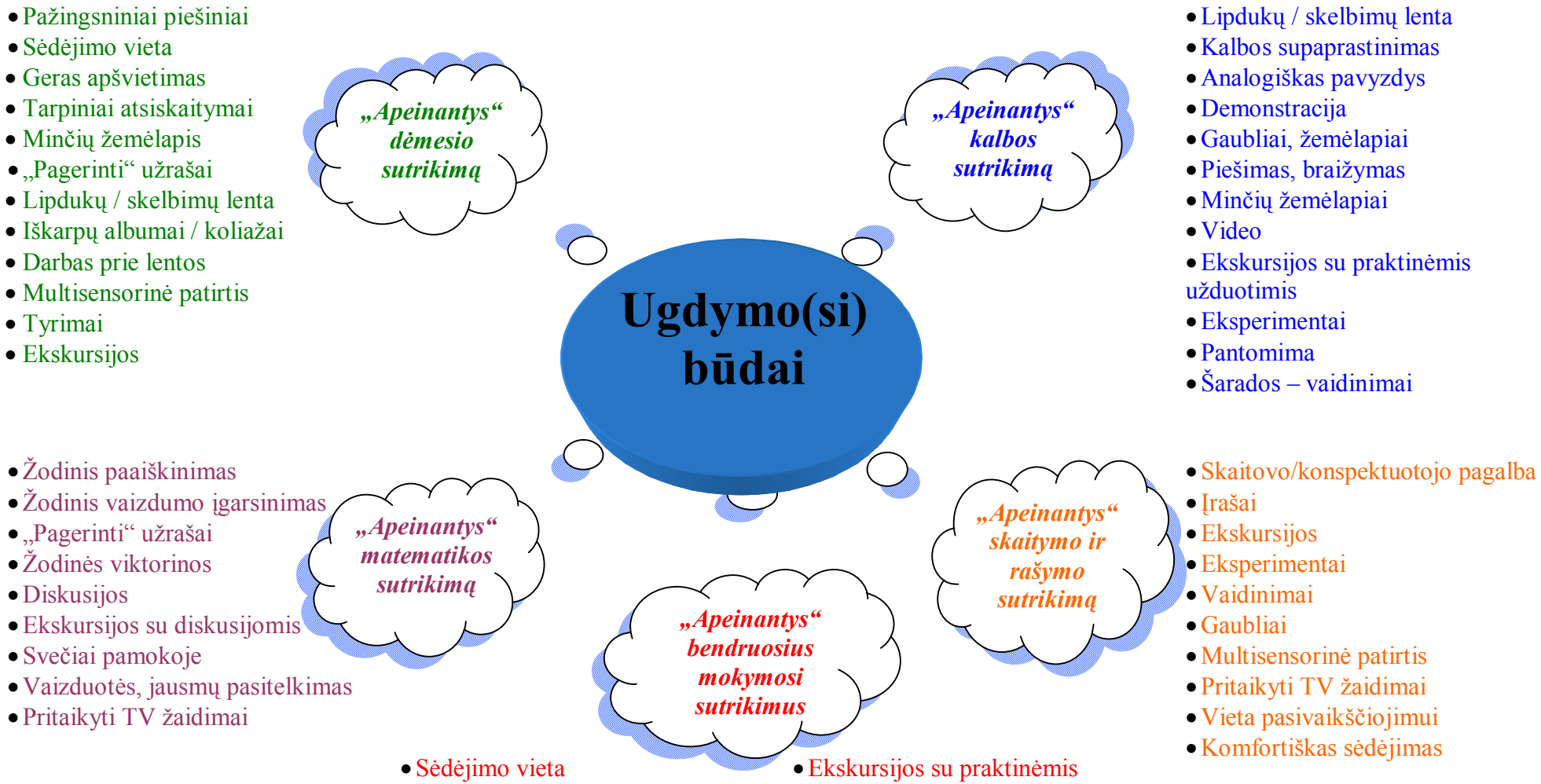
Ugdymo(si) būdai
„Apeinantys“ dėmesio sutrikimą
• Pažingsniniai piešiniai
• Sėdėjimo vieta
• Geras apšvietimas
• Tarpiniai atsiskaitymai
• Minčių žemėlapis
• „Pagerinti“ užrašai
• Lipdukų / skelbimų lenta
• Iškarpų albumai / koliažai
• Darbas prie lentos
• Multisensorinė patirtis
• Tyrimai
• Ekskursijos
„Apeinantys“ kalbos sutrikimą
• Lipdukų / skelbimų lenta
• Kalbos supaprastinimas
• Analogiškas pavyzdys
• Demonstracija
• Gaubliai, žemėlapiai
• Piešimas, braižymas
• Minčių žemėlapiai
• Video
• Ekskursijos su praktinėmis užduotimis
• Eksperimentai
• Pantomima
• Šarados – vaidinimai
„Apeinantys“ matematikos sutrikimą
• Žodinis paaiškinimas
• Žodinis vaizdumo įgarsinimas
• „Pagerinti“ užrašai
• Žodinės viktorinos
• Diskusijos
• Ekskursijos su diskusijomis
• Svečiai pamokoje
• Vaizduotės, jausmų pasitelkimas
• Pritaikyti TV žaidimai
„Apeinantys“ skaitymo ir rašymo sutrikimą
• Skaitovo/konspektuotojo pagalba
• Įrašai
• Ekskursijos
• Eksperimentai
• Vaidinimai
• Gaubliai
• Multisensorinė patirtis
• Pritaikyti TV žaidimai
• Vieta pasivaikščiojimui
• Komfortiškas sėdėjimas
„Apeinantys“ bendruosius mokymosi sutrikimus
• Sėdėjimo vieta
• Supaprastinta kalba
• Skaitovo/konspektuotojo pagalba
• Temų dalijimas į logiškus vienetus
• Pažingsniniai piešiniai
• Minčių žemėlapis
• Ekskursijos su praktinėmis užduotimis
• Multisensorinė patirtis
• Analogiškas pavyzdys
• Video, garso įrašai
• Piešimas, braižymas
• Vaizduotės, jausmų pasitelkimas

Literatūros sąrašas:

1. KRET, Ernst. *Mokykimės kitaip : patarimai mokiniams, tėvams ir mokytojams : atviro mokymosi idėjos.* Kaunas, 2001. ISBN 5430031518.

2. PETTY, Geoff. *Įrodymais pagrįstas mokymas.* Vilnius, 2008. ISBN 978-9986-16-645-0.

3. PETTY, Geoff. *Šiuolaikinis mokymas: praktinis vadovas.* Vilnius, 2006. ISBN 9986-16-475-3.

4. CZISCH, Fee. *Vaikai gali daugiau. Kitokia pradinė mokykla.* Vilnius, 2009. ISBN 978-609-401-028-6